

ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

CONTENT AND MAIN DIRECTIONS OF INFORMATION SUPPORT OF LAW ENFORCEMENT BODIES' ADMINISTRATIVE AND JURISDICTIONAL ACTIVITY

Шоптенко С.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри юридичних дисциплін*

Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті досліджено зміст та основні напрями інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів. На основі аналізу наукових та нормативних джерел визначено поняття та ознаки інформації та інформаційного забезпечення. Проаналізовано правові засади інформаційного забезпечення правоохоронних органів та визначено його основні напрями у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, правоохоронні органи, адміністративно-юрисдикційна діяльність.

В статье исследовано содержание и основные направления информационного обеспечения административно-юрисдикционной деятельности правоохранительных органов. На основе анализа научных и нормативных источников определены понятие и признаки информации и информационного обеспечения. Проанализированы правовые основы информационного обеспечения правоохранительных органов, определены его основные направления в сфере административно-юрисдикционной деятельности.

Ключевые слова: информация, информационное обеспечение, правоохранительные органы, административно-юрисдикционная деятельность.

In the article the content and main directions of information support of law enforcement bodies' administrative and jurisdictional activity were researched. On the basis of analysis of scientific and normative sources, the concepts and features of information and information provision were defined. The legal principles of information provision of law enforcement bodies were analyzed. Its main directions in the field of administrative and jurisdictional activity were defined.

Key words: information, information support, law enforcement agencies, administrative and jurisdictional activity.

Постановка проблеми. Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів не можлива без належного інформаційного забезпечення, що дає змогу здійснювати ефективну роботу в цьому напрямі, приймати законні та об'єктивні рішення у справах. Систематизація та облік інформації в правоохоронних органах дає змогу здійснювати як профілактичний та попереджувальний вплив на суспільні відносини, так і вирішувати адміністративні спори, що виникають в їх діяльності чи за участю інших осіб. Водночас відсутність належної інформації чи її обсяг можуть спричинити прийняття протиправних рішень або невжиття своєчасних заходів із попередження адміністративних спорів, а також адміністративних правопорушень.

Стан опрацювання. Питаннями інформаційного забезпечення управлінської діяльності займалися такі науковці, як І.В. Арістова, В.М. Брижко, В.Д. Гавловський, Т.В. Гаман, В.В. Грищенко, М.В. Гуцалюк, Р.А. Калюжний, Б.А. Кормич, П.В. Мельник, В.С. Цимбалюк, В.О. Шамрай тощо. Саме їх праці дають змогу проаналізувати та дослідити концептуальні засади інформаційного забезпечення, зокрема правоохоронної діяльності. Водночас варто зауважити, що питання інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів не знайшло свого відобра-

ження в їх працях, що зумовлює необхідність в його дослідженні.

Метою статті є визначення змісту, особливостей та основних напрямів інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів. Заради досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: на основі аналізу наукових та нормативних джерел визначити поняття та ознаки інформації; з'ясувати зміст категорії «інформаційне забезпечення»; проаналізувати правові засади інформаційного забезпечення правоохоронних органів та визначити його основні напрями у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформація» (з лат. «informatio») зазвичай тлумачиться як «роз'яснення, викладення». Словники визначають інформацію як відомості, передані людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів тощо) [1, с. 368]. Термін «інформація» досить поширений у національному законодавстві. Водночас варто зазначити, що закони по-різному тлумачать її зміст. Закон України «Про інформацію» закріплює, що інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2]. Цивільний кодекс Укра-

їни визначає, що інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі [3]. Порівняно з попереднім законом, кодекс розширив поняття інформації, вказавши, що вона може бути не лише збережена на матеріальних чи електронних носіях, а просто проголошена без її фіксування.

Іншим нормативно-правовим актом, що містить поняття інформації, є Закон України «Про захист економічної конкуренції», за яким інформація – відомості в будь-якій формі й вигляді та збереженні на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми, тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості [4]. Цей правовий акт досить вдало охарактеризував поняття інформації, виклавши всі її характерні ознаки. Аналіз законодавчих актів дає змогу дійти висновку, що нормативне закріплення терміна «інформація» визначає його як відомості, збережені в будь-якій формі та вигляді на будь-яких носіях, а також публічно оголошені в інший спосіб відомості про будь-які факти, явища чи події.

З огляду на ці законодавчі визначення поняття «інформація» зрозуміло: 1) інформація являє собою будь-які відомості або дані, що можуть існувати в будь-якій формі; 2) інформація має бути зафіксована на будь-яких носіях, за умови, що вона може бути неодноразово відтворена та використана; 3) інформація має певний зміст, який безпосередньо впливає на її обсяг, тобто інформація має кількісні та якісні характеристики [5].

Крім законодавства, термін «інформація» трактується і в наукових працях. Так, С.Р. Анісімов вважає, що інформація – це будь-яке повідомлення або передача відомостей про будь-що, що заздалегідь не було відомо [6, с. 87]. Це визначення не зовсім вдало розкриває зміст інформації, оскільки характеризує його як процес передачі відомостей, а не як безпосередньо самі відомості. Не зовсім правильно пояснює це поняття й І.С. Стаценко-Сургучова: вона зазначає, що поняття «інформація» можна трактувати як нові знання, прийняті, усвідомлені та зрозумілі й оцінені як корисні для вирішення тих чи інших управлінських завдань [7, с. 229]. Вчена відносить до досліджуваної категорії лише нові корисні знання. Водночас інформація може бути вже відомою особі, а також вона може не містити для неї ніякої користі, а навпаки, бути шкідливою для особи або суспільства. С.І. Ожегов поняття «інформація» розглядає як відомості про навколишній світ і процеси, які в ньому відбуваються і сприймаються людиною або спеціальним пристроєм, а також відомості про стан справ, про стан чого-небудь [8, с. 218]. Це визначення найбільш вдало характеризує зміст інформації, подаючи його узагальнено, не акцентуючи на окремих його рисах.

Узагальнюючи вищевказані визначення, можна виокремити основні ознаки інформації, а саме:

- це певні відомості про події, явища, факти, осіб тощо;
- можуть мати різну форму та вигляд;
- можуть бути зафіксовані на матеріальних носіях або оголошені чи іншим чином передані.

Таким чином, інформацію можна визначити як сукупність відомостей, збережених на матеріальних чи інших носіях, оголошених чи переданих у будь-який спосіб, будь-якій формі чи вигляді.

Інформація в діяльності правоохоронних органів відіграє вагомий роль. Вона визначає основні напрями їх роботи, впливає на зміст, форми та методи їх діяльності. Належний обсяг якісної інформації дає змогу реагувати на всі суспільні процеси та явища, своєчасно вживати необхідних заходів із забезпечення законності та правопорядку в державі. Саме інформація служить підставою для прийняття управлінських рішень, а також забезпечує належний рівень координації та взаємодії всіх правоохоронних органів як між собою, так і з іншими суб'єктами, з метою належного виконання покладених на них завдань.

Термін «інформація» тісно взаємопов'язаний із категорією «інформаційне забезпечення», яка широко використовується в сфері управлінської діяльності, зокрема в роботі правоохоронних органів. К.Ю. Линьов інформаційне забезпечення управлінської діяльності визначає як комплекс робіт із надання своєчасної, достовірної та повної інформації суб'єкту управління із заданою періодичністю [9, с. 10–11]. Таке визначення неповною мірою відображає зміст досліджуваної категорії, оскільки акцентує тільки на наданні суб'єкту управління певної інформації. Водночас вона включає в себе не тільки таку діяльність, а й збір інформації чи отримання її іншими шляхами.

Т.М. Стокороса під інформаційним забезпеченням розуміє динамічну систему одержання, оцінки, зберігання та перероблення даних, створену з метою вироблення управлінських рішень. Інформаційне забезпечення, як вважає науковець, можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі у процесі її функціонування [10, с. 299]. Тобто науковець вказує на двояку природу досліджуваного поняття, розкриваючи його як процес і як сукупність документів чи інших носіїв інформації.

Категорією «інформаційне забезпечення» охоплюється процес збору та оброблення інформації, формування інформаційних систем, стан наповнення управлінського процесу такою інформацією, а також процес формування на основі наявної інформації свідомості громадян та суспільства загалом.

Інформаційне забезпечення в сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів посідає важливе місце, оскільки включає в

себе збір, оброблення та аналіз інформації про правові спори та адміністративні правопорушення, на основі отриманої інформації дає змогу здійснювати профілактику та попередження таких проступків, усувати причини й умови, що сприяли їх учиненню, вживати негайних заходів щодо припинення таких дій та відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів громадян. Воно сприяє швидшому встановленню осіб, які вчиняють правопорушення та інших обставин його вчинення. Це забезпечення дає змогу виявляти недоліки в роботі правоохоронних органів, що сприяє їх швидкому усуненню. Інформаційне забезпечення правоохоронних органів утворює сукупність документів та інших носіїв, які містять інформацію, що має значення для належного виконання ними своїх завдань, зокрема у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Узагальнюючи вищевикладене, можна визначити ознаки інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів, а саме:

- це процес надання, збору, оброблення, аналізу, систематизації та фіксації відомостей про адміністративно-правовий спір чи адміністративне правопорушення;

- воно утворене сукупністю документів та інших носіїв, що містять в собі інформацію, яка має значення для належного виконання правоохоронними органами своїх завдань, у тому числі у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності;

- воно спрямоване на прийняття управлінських рішень та ефективне виконання завдань правоохоронними органами;

- воно реалізується за допомогою системи спеціальних засобів та методів;

- сприяє впливу на правосвідомість громадян та суспільства загалом із недопущення вчинення правопорушень.

Враховуючи ці ознаки, інформаційне забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів можна розглядати в двох значеннях:

- 1) як процес надання, збору, оброблення, аналізу, систематизації та фіксації відомостей про адміністративно-правовий спір чи адміністративне правопорушення та подальшого прийняття відповідних управлінських рішень або вчинення певних дій, що реалізується за допомогою системи спеціальних засобів та методів;

- 2) система відомостей, зафіксованих у документах чи на інших носіях, що має значення для належного виконання правоохоронними органами своїх завдань у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності, а також для впливу на правосвідомість громадян та суспільства загалом із метою недопущення вчинення правопорушень.

Інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності, зокрема під час реалізації адміністративно-юрисдикційних процедур, регламентується чинним законодавством, де визначено, що всі правоохоронні структури мають збирати інформацію,

яка стосується їх діяльності, обмінюватися такою інформацією з іншими правоохоронними органами чи іншими органами державної влади, а також застосовувати вказану інформацію з метою прийняття ефективних управлінських рішень, забезпечення охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільних та державних інтересів. Найбільш повно питання інформаційного забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності закріплено в законодавстві щодо діяльності Національної поліції. Така ситуація пояснюється порівняно новим законодавством у цій сфері, розробленим з урахуванням актуальності інформаційного забезпечення в правоохоронній діяльності. Крім того, саме для належної реалізації завдань поліції необхідно забезпечити доступ її працівників до відомостей, що зберігаються в спеціальних базах даних щодо фізичних та юридичних осіб, окремих фактів чи явищ.

За Законом України «Про Національну поліцію», відповідні підрозділи та посадові особи поліції наповнюють та підтримують в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України та стосуються їх адміністративно-юрисдикційної діяльності, щодо: 1) осіб, стосовно яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу; 2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду; 3) зареєстрованих в органах внутрішніх справ кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистості чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій; 4) осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт); 5) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією; 6) зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах; 7) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні тощо [11].

Із метою належного функціонування в органах Національної поліції інформаційних баз, забезпечення повного та своєчасного збору, аналізу та фіксації інформації в поліції створено інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» як сукупність технічних і програмних засобів, призначених для оброблення відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення [12]. Ця система об'єднує інформаційні ресурси, необхідні працівникам поліції для щоденного виконання ними своїх обов'язків, належної організації праці, та прийняття ефективних управлінських рішень. Крім того, вона

включає інформацію, необхідну для забезпечення належного фінансового та матеріально-технічного забезпечення, іншої забезпечувальної діяльності.

Що стосується інших правоохоронних органів, то Державна фіскальна служба України з питань інформаційного забезпечення її діяльності реалізує такі повноваження: здійснює облік платників податків та єдиного внеску, осіб, які здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням; забезпечує ведення обліку податків і зборів, платежів; здійснює ведення митної статистики та Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності; здійснює в межах повноважень, передбачених законом, формування та ведення реєстрів, банків та баз даних, а також забезпечує ведення реєстру страхувальників єдиного внеску; взаємодіє та здійснює обмін інформацією з органами державної влади, державними органами іноземних держав, міжнародними організаціями тощо [13].

Державна прикордонна служба України формує інформаційне забезпечення через реалізацію таких повноважень: реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають в Україну, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду-виїзду, а також здійснення фіксації біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду-виїзду; створювати і використовувати інформаційні системи; здійснювати автоматизований обмін інформацією про транспортні засоби, що перетнули державний кордон України, з територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України тощо [14].

Інформаційне забезпечення Служби безпеки України формується через: створення інформаційних систем та ведення оперативного обліку; одержання в установленому законом порядку від органів доходів і зборів, фінансових та інших установ, підприємств, організацій (незалежно від форми власності) інформації і документів про операції, стан рахунків і руху

коштів на них за конкретний проміжок часу, вклади, внутрішньо- та зовнішньоекономічні угоди; одержання в установленому законодавством порядку за письмовими запитами керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України інформації з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створених Верховним Судом України, Генеральною прокуратурою України, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України тощо [15].

Узагальнюючи вказані повноваження правоохоронних органів у сфері інформаційного забезпечення, можна виокремити основні напрями інформаційного забезпечення їх адміністративно-юрисдикційної діяльності. Ними є:

- збір, узагальнення та аналіз інформації про адміністративні правопорушення та інші адміністративні спори;
- одержання на письмовий запит інформації, що стосується адміністративного спору, зокрема з обмеженим доступом;
- обмін інформацією з іншими суб'єктами владних повноважень;
- створення інформаційних систем, баз (банків) даних та ведення обліків.

Висновки. Інформаційне забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів є комплексною категорією, яка об'єднує як процес збору, оброблення, аналізу та збереження інформації, так і систему відомостей, зафіксованих у встановленому порядку. На сьогодні основні напрями такого інформаційного забезпечення регламентовані законодавством, але вони потребують уточнення в напрямі конкретизації їх у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності, а також чіткого визначення порядку обміну інформацією між різними суб'єктами такої діяльності. Крім того, в законодавстві, що регулює таку діяльність, доцільно закріпити вимоги до інформації та порядок її оброблення і збереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Большой энциклопедический словарь / под ред. А.М. Прохорова. – М. : Большая Рос. энцикл. ; СПб. : Норит, 2000. – 1456 с.
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 12. – Ст. 64.
5. Фелик В.І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.І. Фелик. – Харків, 2017. – 480 с.
6. Анисимов С.Р. Человек и машина / С.Р. Анисимов. – М. : Изд-во Социально-экономической литературы, 1959. – 273 с.
7. Стаценко-Сургучова І.С. Сутність інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби / І.С. Стаценко-Сургучова // Науковий вісник Нац. акад. ДПС України. – 2006. – № 4–5 (35). – С. 228–233.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов ; под ред. Н.Ю. Шведовой. – М. : Изд-во АН СССР, 1984. – 625 с.
9. Линьов К.Ю. Інформаційне забезпечення державного управління та державної служби : [навчальний посібник] / К.Ю. Линьов. – К., 2016. – 42 с.
10. Стокороса Т.М. Інформатизація та інформаційне забезпечення: підходи до трактування понять / Т.М. Стокороса // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – С. 296–301.

11. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
12. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України : Наказ МВС України; Наказ, Положення від 03.08.2017 р. № 676 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17>.
13. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p.
14. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 27. – Ст. 208.
15. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 27. – Ст. 382.